

V sedmih letih je dodelal besednjak, s katerim se sme vkljub raznim nedostatom ponašati on sam, duhovski stan, kateremu pripada, in celi hrvaški narod, kateremu je podal pripraven in temeljito sestavljen besednjak. Kot temelj je služil dr. Ivekoviću Karadžičev „Srpski Rječnik“. Porabil je pa tudi vsa druga Vukova in Daničičeva dela, Matičine „Hrvatske narodne pjesme“, nekaj del Gj. Miličevića, Petrovića, Njegoša, Bogdanovićevo zbirko, Stullievo „Rječosložje“ in „Akademički Rječnik“, kolikor ga je izšlo. „Akademički Rječnik“ bo strogo znanstveno in za navadno uporabo manj pripravnostno delo in bo morda izhajal še trideset let. Zato je dr. Iveković prav dobro zadel, da ni pustil Hrvatov tako dolgo čakati ter izdal takoj svoj „Rječnik“. Zbiral je jako vestno in se skoraj preveč strastno držal svojega načrta, tako, da so marsikatero besede izpuščene, ktere prav lahko prestanejo tudi jako ostro sodbo; no, to se bode pri drugem izdanju vse lahko popravilo, ker se razni nedostaki še le tedaj dobro vidijo, ko je delo dovršeno. Stvarna kritika bo še marsikaj zabeležila, kar bo v korist besednjaku. Za sedaj lahko rečemo le toliko, da je „Rječnik“ najznamenitejši pojav zadnjih let na hrvaškem književnem polju. „Jugoslovanska akademija“ je izvestno storila le svojo dolžnost, ko je v zadnji seji imenovala dr. Ivekovića za svojega častnega člana.

Janko Barle.

Češka književnost.

Moje vzpomínky. Vypravuje Fr. A. d. Šubert. V Praze. Tiskem a nakladem české grafické společnosti „Unie“ v Praze. I. — Prvi ravnatelj krasnega praškega narodnega gledališča, Fran Ad. Šubert, je izdal prvi del svojih spominov. „Vabim, vabim vas! Rad bi vam stisnil roko, vi moji spomini, ko bi bila telesna kot moja. Toda ni. Toda šepetati morem z vami, ko ste me za leta zopet posetili.“ Tako v uvodu Šubert. Nato nas brez ovinkov in tudi brez časovnega reda vodi v vas k najslavnejšim umetnikom in umetnicam na pozornici sedanje dobe. Kratko in markantno, v prelepem in zanimivem slogu črta konture tistih vtiskov, katere so nanj napravili sestanki s temi velikimi duhovi. Sedaj šepeta za kulisami o Coquelinu in posluša njegove nazore o dramski umetnosti, nato zopet išče v solnčni Italiji Verdija, prisostvuje njegovi premièri v gledališču „Della scala“, a kmalu smo z njim na Ruskem v carskem mestu pri slovesnem banketu, kjer nagovarja in pridobiva vse slovite osebe za praško gledališče, dokler

mu umetnica Marija Ivanovna Gorlenko - Dolina ne izreče: Na svidenje v Pragi! Ne da bi silil v ospredje sam, spoznamo dobro, koliko se je Šubert trudil, da je dal domačemu gledališču svetovno ime in ugled, dal in pridobil ga s tem, da so gostovali v Čehih prvi svetovni umetniki, da so prepuščali temu gledališču svoja dela za proizvajanje prvi glasbeniki. — Knjiga nima pomena le za Čehe, ima zanimivo vrednost za vsakoga, ki se bavi in zanima za dramsko umetnost. Prav po tej knjigi se dvigne zastor za marsikaj, kar ostane iz življenja umetnikov čisto neznano, a je vendar odločilnega pomena za nje same in za razvoj umetnosti. — Zunanost knjige je salonsko-elegantna, reprodukcija slik mojstrska, da je res knjiga čast avtorju, čast tiskarni in češkemu narodu.

F. S. F.

Marljiva knjigarna „Cyrillo - Methodějská“ v Pragi je začela v svoji zalogi izdajati „Josefa Ehrenbergerja sebrané spisy zábavné“. — Dasi se je v zadnjih 30 letih češko slovstvo ogromno razvilo, vendar še zelo primanjkuje dobrih, ljudstvu primernih zabavnih knjig. Moderno češko slovstvo je nekako preveč aristokratsko, noče ustrezati zahtevam prostega ljudstva. In zato je v veliki množici čeških pisateljev samo malo takih, katerih proizvodi so se ljudstvu omilili. Edino le Ehrenberger, Pravda, Kosmák in Třebizský so postali ljubljenci čitajočega preprostega ljudstva. Moderni pisatelji navzlic vsi svoji pisateljski spretnosti niso mogli teh že rajnih pisateljev pripraviti ob njih priljubljenost pri češkem ljudstvu. Proizvodov modernih čeških književnikov skoro nihče ne kupuje, a spisi omenjenih starejših pisateljev se morajo zopet in zopet tiskati v novih izdajah. — Zbrani spisi Ehrenbergerjevi so prvič izšli l. 1874. O njem je pisal sam Třebizský: „Ehrenberger je bil kot duhovnik v zvezi z ljudstvom vsak dan. Z bistrim očesom je gledal na dno dobrim in čistim dušam, poslušal je njih tožbe in bil priča tudi njih srečnih dni. Zató se nahaja v njegovih spisih ona goreča, iskrena ljubezen do naroda, iz katerega je izšel, do domovine, v kateri je deloval, in do jezika, v katerem je znal širiti tako zlate besede. Z isto ljubeznijo je navdihnjena vsaka njegova knjiga, vsaka njegova sličica, in zato ni čudno, da bravec takorekoč zraste s pisateljem. („Osvěta“, I. 1882.) Ravno tako sodi o Ehrenbergerjevih spisih znanstvena češka enciklopedija „Ottův naučný slovník.“ — „Cyrillo-Methodějsko“ založništvo je storilo prav rodoljubno delo, da je iznova začelo izdajati Ehrenbergerjeve spise. Vsakih štirinajst dni izide po en snopič na lepem popirju z

okusnim ovojem, na katerem je naslikana pisateljova podoba. Snopič velja 32 h. Urednik je Ksaver Dvořák, prof. višje deklške šole v Pragi.

Pruské usilování o země české! Studie dějepisná od Fr. A. Slavíka. Nákladem Fr. Šimáčka. Cena 1 K. — „Kako si Prusi prizadevajo, da bi dobili češke dežele“ — tako se imenuje najnovejša zgodovinska knjiga, ki jo je pred nedavnim izdal F. A. Slavík. Najbolj se ozira na Marijo Terezijo in na Friderika II., ko popisuje preteklost, pa mnogo pove tudi o sedanjosti. Več kakor tridesetkrat je šlo za obstanek dežel češke krone v zadnjih 300 letih; največkrat v 18. stoletju, zadnjič pa l. 1866. — Versko vprašanje je bilo do konca 18. stoletja v rokah pruskih kraljev ono sredstvo, s katerim so si često izvrstno pomagali. Friderik „Veliki“ je razglasil v Evropi krilate besede: „In meinen Staaten kann ein jeder nach seiner Façon selig werden!“ Te besede se glase sicer zelo svobodomiselnost, a vendar se je na Pruskem vedno najbolj gojil protestantizem, in že takrat so živeli v čeških deželah agentje, podpirani od pruske vlade, ki so med češkimi protestanti vzdržavali ter netili hrepenenje po zvezi s Prusijo. O tem je pisal tudi sedanjí češki minister dr. A. Rezek v svoji knjigi: „Dějiny pruského náboženského v Čechách.“ Propaganda sedanjih Vsenemcev pod gêslo „Los von Rom“ ni torej nič novega. — S Friderikom II. se Prusi zelo ponašajo — in po vsej pravici. Napravil je iz majhne deželice evropsko veljsilo. In v čigavo škodo? V škodo čeških dežel in v škodo Avstriji. Pri tem se ni oziral na to, kaj pravita pravica in pravost. Deloval je sicer dosledno, a lažnivo, nezvesto, zvijačno in s skrivnimi spletkami. Tako delovanje je imenoval „diplomatično“. Nekoč je pisal svojemu ministru: „Če je mogoče pridobiti kaj pošteno, bodimo poštene! Ako je treba goljufati, bodimo goljufi!“ Značilno je zanj še drugo načelo: „Čas je treba porabiti; v motni vodi je dobro ribariti!“ Ker se Nemci tako ponašajo ž njim, je pač vredno, da izvemo, kakšno mnenje je on sam imel o svojem narodu? Bil je francoski voltairjanec. Nekoč je rekel: „Die verfluchte Raçe, zu der wir gehören...“ — Dobo in delo Friderika II. popisuje ta zanimiva knjiga. Prav bi bilo, da bi se kar možno največ razširila, da bi postala ljudska čitanka, v kateri bi vsi češki politiki — in tudi drugi — vsak dan prebrali vsaj en oddelek.

Fr. Štingl.

Iz drugih književnosti.

Handbuch der Kunstpflege in Österreich. Herausgegeben vom k. k. Ministerium für Cultus und Unterricht. Redigiert von Wilhelm Freiherrn von Wechbecker. Wien. 1902. V platno vezana knjiga velja 8 K. — Zanimiva, 808 + XVIII strani obsegajoča knjiga nas se-znanja z umetniškim teženjem in delovanjem naše državne polovice. Razdeljena je na tri dele. Prvi del govori o oblasti, ki načeljuje umetniškim zavodom, drugi o umetniških in umetnoobrtnih šolah, in tretji popisuje društva in zbirke po posameznih kronovinah. Na koncu so pridejana razna kazala.

Ta pregledna zbirka nas mahoma pouči, da se je za slovenske pokrajine storilo v umetniškem oziru še prav malo, a kaže nam tudi, da se sami premalo menimo za natančnejše spoznavanje domačih umetnin. Z ubogo Kranjsko se bavi ta knjiga na celih šestih straneh! Površen pogled pa kaže, da bi se dalo še marsikaj omeniti. Zbirke nekaterih naših veljakov niti po imenu niso navedene, n. pr. Auerspergova, Wurzbachova itd. Isto velja o zbirkah raznih novcev. Želeti bi bilo, da se dotični lastniki sami oglašé in svoje zbirke na kratko popišejo.

Oddelek za Kranjsko (str. 446—452) omenja „Rudolfinum“, licejsko knjižnico, „Muzejsko društvo“, „Slovensko umetniško društvo“, „Društvo za krščansko umetnost“, kranjsko umetno tkalnico, zbirke in knjižnice v Strahlovem gradu v Stari Loki, v župnem arhivu kranjskem, v kolegialnem kapitolu in v frančiškanskem samostanu v Novem mestu, na Wagenspergu in v Boštajnu pri Žalini.

Upamo, da si pridobi Kranjska in sploh slovenska pokrajina častnejši popis v prihodnji izdaji te sicer lepe knjige **V. Steska.**

Die Heimarbeit in Österreich. Bericht der k. k. Gewerbeinspectoren. Herausgegeben vom k. k. Handelsministerium. III. Band. Wien, 1901. Alfred Hölder. I., Rothenthurmstrasse 15. Druck der k. k. Hof- und Staatsdruckerei. 4° Str. 366. — To je celotno poročilo o domači obrti v naši državi. Sestavljeno je po natančnih uradnih podatkih. Nas zanimajo seveda pred vsem slovenske dežele. Jako obširno je popisana kranjska domača obrt: lončena, žeb-ljarska, lesena, slamnata, pletarska, sitarska, krtačarska, tkalska, čipkarska, krojaška, čevljarska in mesna domača obrt. Popisala sta jo gospoda dr. Valentin Pogatschnigg in J. Tauss. Koroško domačo obrt je popisal Leopold Dobersberger, spodnještajersko J. Tauss in doktor V. Pogatschnigg, Primorsko pa Dominik Cogliervina. Posebno lepe so slike, ki nam kažejo kranjske